

РЕЦЕНЗІЯ

доктора педагогічних наук, професора
Комар Ольги Анатоліївни

«СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В КАНАДІ»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із науковими програмами, планами, темами.

написана на актуальну тему, оскільки вона певною мірою розкриває питання вивчення і впровадження в освітній процес досвіду та продуктивних здобутків зарубіжних систем освіти, зокрема Канади. Дослідниця виходить з того, що у Канаді впродовж останніх двадцяти чи тридцяти років домінуюча ідея концепції школи походить із ідеології громади: школа повинна бути заснована на громаді в тому сенсі, що вона повинна працювати як освітня громада. Сучасна українська школа має державне підпорядкування, але знаходиться, розвивається і діє безпосередньо у громадах. Досвід Канади є цікавим для української педагогічної науки, оскільки будь-які якісні зміни, нові освітні форми, технології та нововведення сприяють трансформації освітнього процесу та державної освітньої політики.

Нині в Україні відбувається становлення нової системи початкової освіти, яка зорієнтована на входження в єдиний світовий освітній і інформаційний простір. Цей процес супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії і практиці освітнього процесу.

Дослідження Штурбою А.О. розвитку початкової освіти у Канаді у XXI столітті допоможе у вирішенні схожих проблем, що стоять перед вітчизняною початковою школою в період її трансформації та у спектрі інтеграції у світовий освітній простір.

З огляду на означене, дослідження Штурби А.О. є актуальним для вітчизняної освітньої теорії і практики, адже його предметом обрано особливості та тенденції розвитку початкової освіти в Канаді.

Актуальність досліджуваної наукової проблеми простежується і на тлі низки суперечностей, виявлених дисертанткою між:

– соціально-економічними вимогами суспільства до пошуку шляхів модернізації системи освіти в Україні і реальним станом вивчення та використання досвіду зарубіжних країн, зокрема Канади;

– необхідністю розробки у сучасній науці теоретико-методичних засад організації освітнього процесу в початковій шкільній освіті України і відсутністю узагальнення змісту, методів, форм і технологій організації навчальної діяльності в початковій школі Канади;

– практичною реалізацією канадського досвіду організації початкової освіти та готовністю вчителів до використання зарубіжних методик для викладання в початковій школі.

Представлене на захист дослідження реалізовано відповідно до основних напрямів та завдань науково-дослідних тем кафедр університету є складником науково-дослідної теми кафедри іноземних мов «Інноваційний потенціал порівняльно-педагогічних досліджень для розвитку освіти в Україні» (державний реєстраційний номер № 0111U009200) Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Нові наукові результати, що містяться в дисертації.

Наукова новизна одержаних Штурби А.О. результатів дослідження полягає в тому, що в дисертації *уперше обґрунтовано* тенденції розвитку початкової освіти в Канаді (відродження мов меншин; підвищення інтересу до вивчення французької мови; перегляд та корекція стандартів оцінювання навчальних досягнень канадських учнів; зорієнтованість освіти на її глобалізацію та формування глобальних компетентностей; систематичний перегляд та оновлення навчальних програм в галузі охорони здоров'я, математики, освіти корінного населення та цифрової освіти; збільшення інвестицій в інклюзивні моделі освіти для задоволення потреб учнів з особливими освітніми потребами; зменшення кількості учнів в класах початкових шкіл; запровадження змішаної форми навчання (поєднання очної та дистанційної форм навчання), розробка і використання навчальних онлайн-платформ для дистанційного навчання; розроблено моделі початкової освіти в Канаді та в Україні в ХХІ столітті

Дисертанткою *проаналізовано* особливості організації освітнього процесу початкової школи в Канаді в ХХІ столітті (запровадження концепції глобальної освіти на основі глобальних компетентностей; дитиноцентризм; пропагування, поширення та збільшення фінансування інклюзивної освіти; розвиток дистанційної форми освіти; зонування освітнього середовища на підґрунті знаходження балансу між організацією фізичного освітнього простору та кількістю учнів в класі; свобода вчителя у виборі навчально-методичних інструментів і матеріалів; активне використання в освітньому процесі стратегії «менеджмент класу» та стратегії навчальних центрів; міжпредметна інтеграція та оптимізація змісту навчальних дисциплін початкової освіти; розвиток цифрової грамотності учнів під час викладання

навчальних дисциплін; розширення державних програм в галузі охорони здоров'я; надання переваги командній навчальній роботі; формувальне оцінювання; дотримання педагогіки партнерства між учасниками освітнього процесу під час усіх циклів початкової освіти; вчитель відповідальний за безпеку дітей на уроці; батьківські збори-конференції – відбуваються у форматі індивідуальної зустрічі вчитель–учень–батьки; зменшення кількості учнів в початкових класах); організаційно-педагогічне забезпечення реалізації освітнього процесу в канадській початковій школі та *уточнено* сутність ключових понять дослідження: «освіта», «початкова освіта», «освітній процес», «розвиток освіти», «тенденції», «тенденції розвитку початкової освіти» тощо.

Також подальшого розвитку набули питання організації освітнього процесу початкової школи України і Канади в XXI столітті.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Зміст роботи включає необхідний і достатній обсяг питань, які належним чином розкриті в тексті дисертації. Робота складається з 3 розділів, у яких в достатній мірі висвітлено теоретичний і методичний аспекти дослідження.

Мета дослідження сформульована відповідно до його теми, а зазначені завдання належною мірою забезпечують досягнення визначеної мети. Методи дослідження релевантні заявленій меті та завданням.

У результаті проведеного дослідження дисертанткою:

1. проаналізовано стан дослідженості проблеми в педагогічній теорії і практиці, розкрито сутність ключових понять, обґрунтовано методологічні засади дослідження та здійснено аналіз історико-педагогічного аспекту розвитку початкової освіти в Канаді;
2. охарактеризовано нормативно-правову базу та виділено тенденції розвитку сучасної початкової освіти в Канаді;
3. розкрито організаційно-педагогічне забезпечення освітнього процесу в початковій школі Канади;
4. розроблено моделі початкової освіти в Канаді та в Україні;
5. здійснено порівняльний аналіз особливостей розвитку початкової освіти в Україні та в Канаді і розроблено рекомендації щодо застосування позитивного канадського досвіду в українській освітній практиці.

Сформульовані Штурбою А.О. наукові положення, висновки й рекомендації є аргументованими та змістовними. Аналіз основних положень змісту дисертації свідчить про досягнення здобувачкою мети і розв'язання

висунутих завдань. Висновкам, представленим у дисертації, властиві повнота та логічність викладу.

Достовірність одержаних результатів підтверджується теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних положень дослідження, застосуванням відповідних наукових методів, апробацією та впровадженням результатів роботи в освітню реальність закладів вищої освіти, у яких здійснюється підготовка вчителів початкових класів

Значення отриманих автором результатів для науки і практики.

Дисертація Штурби А.О. містить нові наукові положення, що раніше не виносилися на захист. Результати дослідження слугують розв'язанню актуальних науково-теоретичних та методичних завдань.

Практичне значення вбачається в тому, що *визначено* можливості використання позитивного канадського досвіду в українській початковій школі та закладах вищої педагогічної освіти при підготовці майбутніх вчителів початкових класів.

Зібраний і проаналізований фактичний матеріал, а також теоретичні положення та висновки можуть бути використані при доборі ефективних форм, технологій та методів організації освітнього процесу початкової школи, а також при вирішенні наукових і практичних завдань модернізації системи вищої освіти в Україні, для розширення змісту курсів лекцій, практичних і семінарських занять з навчальних дисциплін «Порівняльна педагогіка», «Зарубіжна система початкової освіти», «Організація і управління освітнім процесом в закладах освіти», «Управління освітнім процесом у початковій школі», «Педагогічні технології у початковій школі», «Методика розвитку критичного мислення в учнів початкової школи», «Теорія і практика виховання у початковій школі», а також під час укладання підручників, посібників, методичних рекомендацій для широкого кола студентів, аспірантів, викладачів, науковців.

Основні положення та результати дослідження впроваджено в освітній процес Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 1997/01 від 28.12.2022 р.), КЗ «Балтський педагогічний фаховий коледж» Одеської області (довідка № 550 від 06.12.2022 р.), Балтського ліцею № 3 Балтської міськради Одеської області (довідка № 01-17/148 від 06.12.2022 р.), закладу ЗСО I-III ступенів № 4 Подільської міськради Одеської області (довідка № 198 від 05.12.2022 р.), закладу ЗСО «Грушівська гімназія» Первомайської міськради Миколаївської області (довідка № 158 від 09.12.2022 р.).

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

Структура дослідження представлена його змістом, що складається з трьох розділів, кожний з яких є логічно сформульованим елементом теоретичного, організаційно-методичного і дослідно-експериментального рівнів наукової рефлексії, що дозволило обґрунтувати та експериментально довести ефективність авторської методики розв'язання проблеми сучасної тенденції розвитку початкової освіти в Канаді.

У вступі обґрунтовано актуальність та доцільність дослідження, визначено його мету та завдання, об'єкт і предмет; розкрито наукову новизну й практичне значення роботи; подано інформацію про апробацію результатів дослідження, публікації авторки; подано відомості про структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі «Теоретичні аспекти проблеми розвитку початкової освіти в Канаді» дисертанткою проаналізовано стан дослідженості проблеми в сучасній теорії і практиці, окреслено змістове наповнення ключових понять проблеми, визначено методологічні засади дослідження, прослідковано розвиток початкової освіти в Канаді: історико-педагогічний аспект.

Дисертанткою здійснено науковий аналіз потрактувань понять «освіта», «початкова освіта», «освітній процес», «державна освітня політика», «розвиток освіти», на основі чого авторка наводить власне формулювання концепту «тенденції розвитку початкової освіти» - вектори розвитку початкової освіти в певному, заданому державою, напрямі.

Авторка досліджує канадські закони, міністерські сайти, нормативні документи тощо, які стосуються освіти. Зазначає особливості канадської системи:

– залежно від провінції, початкову освіту починають здобувати у віці від п'яти до шести років. Вона є обов'язковою в усіх провінціях. Початкова освіта триває шість років у Квебеку та вісім років в Онтаріо та Нью-Брансвіку;

– на північно-західних територіях останні класи початкової освіти відносять до молодшої середньої школи;

– навчальні програми для початкових та молодших середніх шкіл визначаються провінційними або територіальними органами управління освітою. Усі вони, як правило, включають математику, мистецтво та мови, науку і техніку та фізичне виховання;

– у всіх провінціях перехід від одного класу до наступного та від початкової до молодшої середньої школи базується на виконанні навчальної програми та досягнення відповідних програмових результатів навчання, а не

на складанні стандартизованих іспитах тощо. В контексті дослідження дисертанткою окреслено тенденцією розвитку сучасної канадської освіти.

У другому розділі – «Реалізація освітнього процесу в сучасній канадській початковій школі» дослідниця вивчила нормативно-правову базу початкової освіти в Канаді; дослідила сучасну початкову освіту в Канаді та тенденції її розвитку в ХХІ столітті; визначила організаційно-педагогічне забезпечення реалізації освітнього процесу в початковій школі Канади.

Авторка зауважує, що у канадських школах зазначені уміння і навички покладені в основу так званого "The Ontario Skills Passport" / «Паспорту навичок». Відзначає, що саме зазначені вище уміння і навички відображають ще одну тенденцію в освіті Канади та в її початковій ланці зокрема – глобалізація освіти та формування глобальних компетентностей. Також нею виокремлено загальноканадські глобальні компетентності (творчість, інноваційність та підприємництво, критичне мислення, співпраця, спілкування, особистісні навички культурна та етична громадянська позиція, комп'ютеризація та цифрові технології) та досліджено суть кожної з них. Окреслено моделі навчання молодших школярів.

У третьому розділі – «Впровадження канадського досвіду організації освітнього процесу в початковій школі України» дисертантка здійснила порівняння особливостей та змісту освітнього процесу в початковій школі України та Канади та висунула рекомендації щодо впровадження канадського досвіду початкової освіти в контексті Концепції Нової української школи.

Так, авторка у ході дослідження дійшла висновку про те, що розвиток початкової освіти в Канаді в ХХІ столітті здійснюється за моделлю («Модель початкової освіти в Канаді у ХХІ столітті») і представила її на стор.168. Як засвідчили результати проведення дослідження, а також аналіз теоретико-методичних засад та практичного досвіду організації освітнього процесу в початковій школі Канади, сучасних тенденцій розвитку канадської початкової освіти та порівняння даних дослідження зі станом розвитку початкової освіти в Україні в умовах її реформування дали змогу Штурбі А.О. сформулювати рекомендації щодо запозичення позитивного досвіду Канади для підвищення ефективності освітнього процесу в початковій школі України.

Загалом, аналіз змісту дисертаційної роботи Штурби А.О., її вихідних положень і отриманих результатів засвідчив системний, завершений і самостійний характер проведеного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження.

В цілому позитивно оцінюючи зміст дисертаційного дослідження Штурби А.О., вважаємо за необхідне зазначити окремі дискусійні питання та зауваження:

1. Завеликий зміст роботи.
2. Оскільки рекомендації авторка подає диференційовано (на загальнодержавному рівні; закладам педагогічної освіти за напрямом «Початкова освіта»; відділам освіти; Зкладам, які забезпечують початкову освіту), то можна було б для кращого сприймання подати їх у вигляді таблиці.
3. Робота виконана добротню, матеріал викладено в логічній послідовності. Тому рекомендуємо по захисту попрацювати і випустити монографію за матеріалами дисертації.

Водночас підкреслимо, що висловлені зауваження не знижують цінності здійсненого дослідження та не впливають на загалом позитивне враження від дисертації.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових працях.

Результати дисертаційного дослідження пройшли достатню апробацію на 19 міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Основні положення й результати дисертаційного дослідження викладено у 22 публікаціях (у тому числі у 18 одноосібних), із них: 7 – відображають основні наукові результати, 15 – апробаційного характеру. Зокрема: 4 статті одноосібно і 1 стаття у співавторстві – в українських фахових виданнях (загальним обсягом 2,7 д.а. / особистий внесок здобувача 1,85 д.а.), 1 стаття одноосібно і 1 стаття у співавторстві – у зарубіжних наукових виданнях (загальним обсягом 0,98 д.а. / особистий внесок здобувача 0,74 д.а.). Загальний обсяг публікацій автора за темою дисертації становить 7,51 д.а., з яких особисто автору належить 5,68 д.а..

За результатами аналізу змісту означених праць можна стверджувати, що наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані Штурбою А.О. на основі проведеного дисертаційного дослідження, у публікаціях висвітлені повною мірою.

Оцінка мови і стилю викладення матеріалу дисертації.

Дисертацію написано українською мовою. Текст дисертації побудований логічно й послідовно, відповідає вимогам до наукового стилю, термінологія не переобтяжена запозиченнями та використана адекватно змісту тексту.

У дисертації відсутні текстові запозичення без посилання на джерело, про що свідчить звіт про перевірку роботи програмою Unicheck.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту.

Зміст дисертації повною мірою відповідає предметній області спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Аналіз змісту наданої на рецензування дисертаційної роботи та опублікованих праць дає підстави зробити висновок, що дисертація Штурби «Сучасні тенденції розвитку початкової освіти в Канаді», подана на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, є завершеною роботою, яка виконана в логічній послідовності, охоплює поставлену наукову проблему та відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент:

завідувач кафедри фахових методик та
інноваційних технологій у початковій школі
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини,
доктор педагогічних наук, професор

Ольга КОМАР

Ректор

Олександр БЕЗЛЮДНИЙ